

**V zvezi z grobom celjske
gospodarske "elite" naj
povem zanimiv primer.
Moj sosed Ervin Šalekar
je nekoč prišel k meni na
obisk. Prišel me je
vprašat, ali zbiram
podatke o pobitih Celjanih.**

Začel je pripovedovati: "Moj oče je bil obratovodja v tovarni emajlirane posode pri Westnu. Sam sem bil prisilno mobiliziran v nemško vojsko. Ko sem se jeseni 1945 iz ujetništva vrnil domov, mi je mama povedala, da so partizani v mesecu maju odpeljali očeta in da od takrat ne ve, kje je. V Celju sem imel veliko poznanih. Hodil sem od znanca do znanca in iskal sled za očetom. Na koncu sem ugotovil, da je Luka Leskošek takoj po koncu vojne dal po-

Cinkarna Celje

Fotografije: Ivo Zajdel

Mlinarjev Janez

2. del

iskati vse obratovodje iz Westnove tovarne in jih zaprl v teharško taborišče. Zvedel sem tudi, da jih je nato dal 25. maja 1945 postreliti. Kje so pokopani, pa nisem mogel izvedeti. Mogoče boste vi zvedeli, kje so pokopani." Takoj sem vstal izza mize in šel pogledat v svoj zvezek, katera imena sem zabeležil pri pričevanju (glej v prejšnji številki) Ivana Kamenška iz Bukovžlaka, ki je bil komandir teharške straže. Seveda tudi Šalekar! "Pa vse dobro zapišite", mi še danes zveni v ušesih. Seznam priimkov pobitih sem dal preveriti dve leti po smrti Ivana Kamenška pri njegovi vdovi in ta ga je potrdila. Po njegovem obnašanju sem vedel, da je on s temi pobitimi živel in da je moral o tem pripovedovati tudi ženi, saj otrok ni imel. Imel pa je vest, ki mu je komunisti niso mogli uničiti.

Ervin Šalekar mi je še razložil, da je bil Luka Leskošek nadarjen orodjar in zaradi tega Westnov ljubljencek. Pošiljal ga je na šolanje v Nemčijo in na dopust na morje. Postal je tudi njegov zaupnik, ki je ve-

del, kateri delavci pripravljajo "štrajk" in katere je treba odpustiti.

Po moje je bil Leskošek zelo uporaben človek in tudi zvest. Enkrat komunistom, enkrat Westnu. V imenu komunistične revolucije je dal zapreti in pospraviti vse, ki so vedeli za njegov odnos do Westna, nekdanjega gospodarja, hkrati pa je organiziral pobeg njegovega sina iz Kočevske Reke. Po Leskoškovem nalogu je pobeg organiziral Žgank iz Velenja (brat "rdečega" Nestla Žganka). Izvedla sta ga Karol Žerovnik iz Velenja in Samec (jahalni trener pri Westnu) iz Prekorja pri Celju. Izvaljalce so zaprli. Žerovnik je odsedel 12 let. Po logiki vrednot sedanjih oblasti v Celju je očitno prav, da tovariš Luka Leskošek počiva v grobnici herojev na Trgu svobode kot zgled.

Množični poboji

Mira Toman-Antloga pripoveduje: "Naša domačija je bila na najbolj vzhodnem robu bežigradske doline, v naselju Čret, zahodno od Teharij. Stara Voglajna je tekla severno in vzhod-

no od nas. Za našim nasadom ribeza je bil naš ali po domače majhniški kozolec. Vzhodno od kozolca so Nemci spomladi 1945 izkopali mrežo strelskih jarkov, ki so tvorili skupaj s 'pancer grabnom' obrambo za Celje. Te jarke so partizani po koncu vojne napolnili s trupli pobitih žrtev. Streljanje se je slišalo vse noči tisto poletje. Žrtve so pripeljali iz taborišča Teharje in iz okolice, saj je bilo v naši dolini tisti čas na tisoče beguncev."

Kmet Vrečar, Izak po domače, ima kmetijo na Teharjah, nasproti graščine Mlinarjev Janez. Dobro sva se poznala, saj je imel v hlevih veliko živine in konje ter veliko prašičev. Zato me je kot živinozdravnik velikokrat potreboval. Avgusta 1990 sem se napotil k njemu, ker sem vedel, da o povojnih dogodkih, ki so se vrstili v okolici Teharij, veliko ve. Povabil me je v kuhinjo, čeprav je imel pred hišo v senci prijetno klop z mizo. Vedel sem zakaj. Ni hotel, da bi najinemu pogovoru kdo prisluškoval, kar bi bilo zaradi bližine ceste in bližnjih hiš lahko.

"Ali kaj vem o povojnem dogajanju na Teharjah, ko je bilo tu koncentracijsko taborišče, ste me vprašali. O, veliko sem videl in veliko vem, ker se je veliko dogajalo. Ob železnici na Čretu je bila dolga tovarna rampa, tam so stale velike lesene barake. Tja so sredi junija 1945 pripeljali veliko kočevskih Nemcev z družinami iz Brežic. Mislim, da jih je bilo čez 500. Več kot štirinajst dni so si čez dan morali kopati jame, ponoči pa so jih streljali. 'Pancer' in 'sicen grabni' (strelski in protitankovski jarki), ki so jih tam skopali Nemci, so že bili polni pobitih hrvaških beguncev, ki so jih pobijali v drugi polovici maja. Prav tako pri Mlinarjevem Janezu, kjer so tudi morali sami kopati velike jame. Ugreznine se še lepo vidijo, pred kratkim sem tam kosil, greva pogledat."

Krompir na grobovih

Odšla sva po dvorišče domačije in nato čez cesto do vhoda graščine pa čez park do južnega roba graščinskega platoja, kjer so rasla akacijeva drevesa. Pokazal mi je tri več kot de-

set metrov dolge, vsaj dva metra široke in deset do dvajset centimetrov globoke ugreznine. "To so grobovi!" je rekel. Četrtega mi je pokazal na južnem malo nižjem pobočju, ki se je spuščalo proti železnici. Tam je rasel krompir. "Čudni so ti Teharčani. Vsako leto, ko tu orjejo njivo, izorjejo kako kost, pa jih nič ne moti. Vse pojedo, pa čeprav raste iz grobov," je zamrmral. Pokazal mi je še grobišče na zahodni strani platoja, južno od gostilne Tlakar-Rednak proti železnici, kjer je močvirje. "Tam so pobijali in pokopali tiste, ki so jih pripeljali z vlaki, pa niso bili zmožni za hojo do taborišča. Rednakov iz Slanc, ki je bil zagrizen oznovec, je pomagal pri tem," je pripomnil.

Nato sva odšla proti njegovemu domu. Na dvišču sva se usedla na klop. Nadaljeval je pripoved: "Graščinska stavba je bila del taborišča. Tu se je zbirala oznovska komanda. Večkrat sem videl Petra Stanteta-Skalo, ki je prihajal in odhajal, seveda z avtom. Tudi Edija Golca. Naš občinski kurir Buci je vedel veliko povedati, kako se je v prostorih graščine na veliko popivalo in izživljalo nad ženskami, ki so jih vozili iz taborišča Teharje in Stariga piskra iz mesta. Krvavi del in

je bil določen Stanko Sodin, ki je bil obsojen na družbeno koristno delo. Predvsem zato, ker je bil lastnik opekarne Ljubečna in so mu laže zaplenili premoženje. Gozd je bil na območju taborišča, saj je zajemal tudi farovski gozd, last celjske opatiije. S Sodinom sva vlačila hlode po gozdu v dolino. V gozdu je bilo veliko udrtin in jam. Zemlja je bila mokra, po dolini pa je bilo močvirje. Hlodi so se vdiral in razirali zemljo. Vlake, ki sva jih delala s hlodi, so bile za nama polne kosti rok, nog in tudi lobanje so se kazale. Z grozo sva ugotovila, da vlačiva hlode po nešteti grobovih. Doma sem konje razkoval, češ da šepajo, in se na tak način rešil tega dela. Sedaj ta predel pokriva jezero cinkarniške brozge."

Pripovedovanje ga je spravilo v slabo voljo. Zahvalil sem se mu in ga vprašal, ali lahko še pridem. Tisti "drugic" se je časovno tako oddaljil, da je med tem zbolel za rakom in umrl.

Posilstva in poboji

G. Fric, upokojeni miličnik, mi je ob snemanju Dosjeja pogrešani (ki je bil ob predvajanju na Televiziji Slovenija invalidno pohabljen) pripovedoval: "Družabne, sindikalne zaba-

morem pozabiti, spremljalo me bo do groba. Kot mlad partizan sem bil dodeljen na teharsko taborišče. Bil sem stražar, kurir in vse, za kar so me potrebovali. Iz taborišča sem moral v to graščino voziti tudi ženske. Določili so jih moji nadrejeni, ki so tukaj popivali, se zabavali, posiljevali in se izživljali. Sam sem moral ostati zunaj. Ko so se naveličali, so me poklicali in veleli, da lahko uporabljeno žensko uporabim tudi sam ali pa naj jo takoj ustrelim tam za grmovjem. To sem moral opraviti sam. Bilo je nešteto krat. Tam na robu, je pokazal v temo, 'so bile jame, kjer sem opravljal svoje delo,' je končal svojo pripoved in začel znova jokati." V stranski, južni sobi te graščine se še danes vidi napis, vrezan z nohti v lepa lese na intarzirana vrata: "Tukaj sem preživljala najtežje dni svojega življenja."

Izpoved V. G.

Bojan Koželj, dr. vet. med., specialist bakteriolog, mi je pripovedoval: "Darko Sevnik, komandir Posta-je milice Vojnik, je prišel ustreliti konja, obolelega za maleusom, na konjarijo Lahovna Veterinarske postaje Celje. Ob tej priložnosti, ker se je Sevniku tresla roka, je v opravičilo dejal,

Nabrcajte me v rit, pohodite mojo glavo. Sem vodilna svinja. To, kar vam bom zdaj povedal, govorim prvič in zadnjič v življenju.

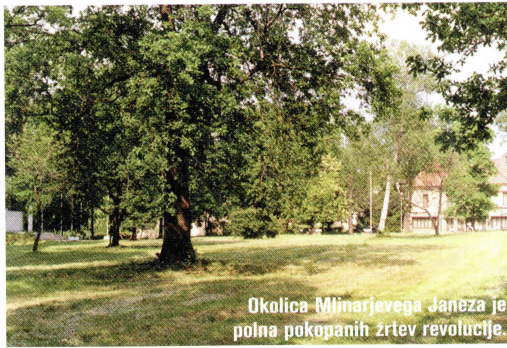
V času vojne sem delal v Wiener-Neustatu v tovarni letal. Ob koncu vojne sem se vrnil v Celje in se javil partizanskim enotam. Najprej so me spraševali in zasliševali, nato pa so rekli, da me morajo preizkusiti. Peljali so me na Strenčanove travnike na Lavi /tam je zdaj Sončni park, op. J. Č./, kjer je bilo veliko strelskih jarkov na sveže zasutih, veliko pa jih je bilo še odprtih. Pripeljali so tovarnjak, poln nemških vojnih ujetnikov, ki so imeli roke zvezane z žico. Raztovorili so jih, meni pa naročili, da jih moram postreliti. Roke so se mi začele tresti, saj v življenju nisem ustrelil še nobenega človeka. Dobil sem puško. Zadeval sem slabo, enega v roke, drugega v vrat, tretjega v trebuh, tu in tam pa se je kdo zgrudil resnično mrtve. Za menoj so morali usmrtitve popravljati. Napovedali pa so mi, da bo naslednji dan bolje. Naslednji dan so nas odpeljali v taborišče na Teharje. Najprej so nam dali piti konjak. Namesto puske sem dobil brzostrelko. Ko smo začeli streljati po ljudeh, ki so bili zvezani z žico in že pripravljeni v betonskem strelišču, mi je šlo streljanje veliko bolje od rok. Skoraj vse sem ustrelil do smrti. Vsak dan pred streljanjem smo dobili konjak. Tako sem čez nekaj dni že dobil veselje do tega in sem že komaj čakal, kdaj gremo zopet v akcijo. Ko se je komu na vratu še komaj držala glava, sem jo z užitkom brcnil, da se je odtrgala. Ni me motilo, da sem imel krvave skorje in hlače. Postal sem ubijalec iz užitka. Za tako dobro delo so me pohvalili in sprejeli v partijo. Postavili so me za vzor, kako mora komunist delati, če mu partija kaj ukaže. V resnici smo bili vsi od komandirja do namestnika vsak dan pijani in vsak dan smo delali z veseljem. Z veseljem smo tudi gledali, kako so mali otroci in dojenčki umirali na soncu.

Videli smo, kako se je general Kveder pripeljal z džipom in hotel enega ustreliti, vendar sta mu spremljevalca to preprečila. Prav tako smo gledali, kako se je Ivan Maček učil streljati po ljudeh."

Nadaljevanje prihodnjic
Janez Črnej

Mlinarjev Janez, maja 1991

Okolice Mlinarjevega Janeza je polna pokopanih žrtev revolucije.

mučenja pa so uprizarjali v kletih pod graščino in v zemljo vzdani kleti na južni strani graščine. V graščino je moral velikokrat prinesiti nujna sporočila in telegrame, ki so prihajali na občino Teharje in pošto. Držal se je za glavo in solze so mu tekale, ko je šepetaje pripovedoval. Tiste čase sem ponoči velikokrat slišal posamezne strele iz smeri Mlinarjevega Janeza.

S hlodi po kosteh

Bilo je v letu 1947 ali 1948, ko sem bil določen za spravilo lesa v gozdu pod sv. Ano. Moji konji so bili močni in tega navajeni. Kot pomočnik mi

ve miličnikov ob 13. maju, dnevu miličnikov, so bile večkrat v graščini Mlinarjev Janez na Teharjah. Vedno se je veliko jedlo in še več pilo. Med eno teh zabav sem šel v pozni uri ven v park, da se malo sprehodim in ohladim. Pri glasbenem paviljonu sem naletel na kolega Darka Sevnika, ki je sedel na stopnicah in glasno jokal. Nisem ga mogel potolažiti, zato sem šel po našega šefa in ga prosil, da greva skupaj do njega. Dolgo sva stala ob njem in ga spraševala, zakaj joka. Nenadoma je izbruhnil: "Vidva sploh ne vesta, kaj sem tukaj doživljal. Tega sploh ne

da je moral maja 1945 leta imeti tri brzostrelke, da sta se lahko dve hladili, če so hoteli postreliti vse ujetnike, ki so bili pripeljani za usmrtitev."

Robert Jedločnik, dipl. inž., šef obrata v Cinkarni Celje, mi je pripovedoval: "Neko soboto leta 1967 sem v Cinkarni dežural. K meni v pisarno je prišel moj uslužbenec V. G. Bil je pijan. Vrgel se je na kolena, mi začel poljubljati čevlje in prositi, da ga moram poslušati. 'Sem ničvreden, zavržen človek, manj vreden kot podgana, izprijenec in pokvarjenec. Dajte me popljuvati, poščijte me, razglasite me za morilca in ubijalca.